

Література:

1. Постанова Верховного Суду України від 30 березня 2016 року у справі // [Електронний ресурс]: – Режим доступу: № 6-2811цс15http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/F9449D8B9AEF7B02C2257F8D00465058.
2. Цивільний кодекс України : Кодекс від 16.01.2003 р. № 435–IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40-44. – ст. 356.
3. Сімейний кодекс України: Кодекс від 10.01.2002 р. № 2947–III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 21- 22. – ст. 135.
4. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» від 21.12.2007 р. № 11 // [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07.

Глиняна Катерина Михайлівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ У ВІДНОСИНАХ ОПІКИ

Питання встановлення опіки над дітьми, правове забезпечення захисту їх прав та законних інтересів привертає увагу не тільки законодавця, але й висвітлювалось у працях вчених як за доби незалежності нашої країни, так і доби її становлення та розвитку. Так, цьому питанню присвячені праці вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі цивільного та сімейного права: Д.І. Азаревича, С.С. Алексєєва, Ч.Н. Азімова, Д.В. Бобрової, В.І. Борисової, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, Н.А. Д'ячкової, І.В. Жилінкової, О.С. Йоффе, О.Л. Невзгодіної, О.О. Красавчикова, Н.С. Кузнєцової, І.Б. Новицького, Д.С. Прутян, З.В. Ромовської, В.О. Рясенцева, О.А. Підпригори, Н.О. Саніахметової, С.О. Харитоновна, Ю.С. Червоного, Б.Б. Черпахіна, Я.М. Шевченко, І.В. Шерешевського та ін. дослідженням питань опіки є кандидатські дисертації Н.А. Д'ячкової [1] «Опіка як спосіб охорони майнових прав фізичних осіб» та Д.С. Прутян «Опіка за римським приватним правом та сучасним цивільним законодавством України». Однак, у зазначених працях увага приділяється, головним чином, питанням захисту прав дітей на майно, і зовсім не розглянуті особливості захисту інтересів дитини у відносинах опіки. Зазначене свідчить про недостатній рівень дослідження питань захисту інтересів малолітніх дітей у цивільному праві України, та про доцільність звернення до їх вивчення.

Зміст правовідносин опіки складають суб'єктивні права та юридичні обов'язки суб'єктів таких правовідносин. У приватноправових відносинах опіки правами та обов'язками наділені опікун та підопічна особа. Між суб'єктами опіки встановлюються відносини, засновані на певних морально-етичних та правових принципах. Саме за допомогою правового регулювання досягаються охорона та захист інтересів підопічних осіб у сфері створення для них необхідних побутових умов, забезпечення житлом, організації їх виховання та культурного розвитку.

Цивільне та сімейне законодавства чітко визначають права та обов'язки суб'єктів опіки. Це досягається двома засобами: уточненням повноважень опікунів і можливістю підопічних осіб звернутися до органу опіки і піклування у разі, коли опікуни зловживають своїми правами чи їх перевищують [2].

При визначенні прав та обов'язків з опіки законодавець виходить із того, що призначенням інституту опіки є захист прав та законних інтересів підопічної особи. Тому головною фігурою в цих відносинах є малолітня дитина, над якою встановлено опіку.

Обов'язок опікуна по захисті прав та інтересів підопічних дітей полягає у представництві їх інтересів у відповідних державних, громадських та інших організаціях та установах, а також у відносинах за участю громадян. Опікун не може відмовитись від виконання представницьких функцій щодо підопічного. Діяльність опікуна по захисті прав підопічного хоча і впливає з обов'язку виховання дітей, але обмежується законодавством.

Відповідно до ст. 68 ЦК України опікун, його дружина, чоловік та близькі родичі (батьки, діти, брати, сестри) не можуть укладати з підопічним договорів, крім передання майна підопічному у власність за договором дарування або в безоплатне користування за договором позички [3].

Опікун не може здійснювати дарування від імені підопічного, а також зобов'язуватися від його імені порукою (ч. 2 ст. 68 ЦК України) . Пункт 31 Крім цього, опікун самостійно не може відмовитися від спадщини на користь підопічного.

Згідно з п. 4.7 Правил опіки та піклування опікун не має права без дозволу органів опіки та піклування укладати правочини, якщо вони виходять за межі побутових. До правочинів, які виходять за межі побутових, Правила опіки та піклування відносять: правочини, що вимагають нотаріального посвідчення та спеціальної реєстрації; правочини про відмову від майнових прав, які належать підопічному; правочини про поділ майна; правочини про поділ, обмін та продаж житлової площі, видачу письмових зобов'язань. Зазначений перелік таких правочинів не є вичерпним. До нього можуть бути віднесені й інші правочини.

Органи опіки та піклування мають право, якщо це потрібно для захисту інтересів підопічних, обмежувати право опікуна на розпорядження вкладами, внесеними будь-ким на ім'я підопічного.

Орган опіки та піклування здійснює контроль за діяльністю опікунів шляхом планових відвідувань осіб, які перебувають під опікою. Періодичність таких відвідувань установлюється окремим графіком, але не частіше ніж раз на рік, крім першої перевірки, яка проводиться через 3 місяці після встановлення опіки (п. 4.14 Правил опіки та піклування).

Про результати перевірки складається акт у двох примірниках, один з яких зберігається в органах опіки та піклування і є підставою для оцінки діяльності опікуна, а інший пересилається опікуну.

Орган опіки та піклування зобов'язаний, а особа, стосовно якої припинено опіку, має право вимагати від опікуна або піклувальника відшкодування збитків, завданих підопічному недобросовісним виконанням опікуном своїх обов'язків. Відповідальність опікуна за шкоду, заподіяну підопічному, визначається загальними правилами цивільного законодавства [4, 265-270; 5, 198].

У ст. 71 ЦК України визначено правочини, які вчиняються з дозволу органу опіки та піклування. Так, опікун не має права без дозволу органу опіки та піклування: відмовитися від майнових прав підопічного; видавати письмові зобов'язання від імені підопічного; укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, в тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири; укладати договори щодо іншого цінного майна.

Також згідно ч. 3 ст. 17 ЗУ «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001р. опікун не має права без одержання попереднього дозволу органу опіки та піклування укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню або спеціальній реєстрації, відмовлятися від належних дитині майнових прав, здійснювати розподіл, обмін, відчуження житла, зобов'язуватися від імені дитини порукою, видавати письмові зобов'язання.

У разі вчинення опікуном таких видів правочинів без дозволу органу опіки та піклування вони є нікчемними за підставами, передбаченими ст. 224 ЦК України. Оскільки законодавством не встановлено форму, в якій має бути виражена згода органу опіки та піклування на вчинення правочинів, зазначених у ч. 1 ст. 71 ЦК України, то вона має відповідати формі правочину, на вчинення якого дається дозвіл.

Призначені опікуни підзвітні та підконтрольні органам опіки та піклування. Останні здійснюють нагляд за їхньою діяльністю, що передбачає обов'язкове й систематичне спостереження за умовами життя підопічних,

виконанням опікунами своїх обов'язків, у тому числі з управління майном, а також надання опікунам необхідної допомоги й сприяння. Порядок і форми нагляду визначаються з урахуванням особливостей кожного виду опіки (над недієздатними, малолітніми).

Контроль за дотриманням прав дитини, над якою встановлено опіку, здійснює орган опіки та піклування (ст. 246 СК України).

Відповідно до 79 ЦК України дії опікуна, рішення органу опіки та піклування можуть бути оскаржені до відповідного органу опіки та піклування або до суду. Зі скаргю на дії опікуна може звернутися сам підопічний та інші особи – в інтересах підопічного (родичі, сусіди, працівники медичних закладів і закладів соціального захисту населення). Рішення органів опіки і піклування про призначення або звільнення опікунів і піклувальників від виконання своїх обов'язків, а також з інших питань опіки і піклування можуть бути оскаржені заінтересованими особами до відповідного органу, якому підпорядкований орган опіки та піклування, або до суду. Із скаргю на рішення органу опіки та піклування у порядку адміністративного судочинства може звернутися будь-яка особа, яка вважає, що рішенням порушено її права чи законні інтереси.

Література:

1. Д'ячкова Н.А. Опіка як спосіб охорони майнових прав фізичних осіб: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – К., 2006. – 20 с.
2. Цивільне право в Україні: Курс лекцій: У 6 т. Т.1 / Р.Б. Шишка (керівник авт. кол.), О.Л.Зайцев, Є.О.Мічурін та ін.; За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. – Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2004.
3. Цивільний кодекс України// Офіційний вісник України. – 2003. – № 11.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К: Юрінком Інтер, 2005. – Т. 1. – С. 127.
5. Цивільне право України: Навч. посібник / Ю.В. Білоусов, С.В. Лозинська, С.Д. Русу та ін.; За ред. Р.О. Стефанчука. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2004.

Некіт Катерина Георгіївна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ПОДІЛУ ПОДРУЖНЬОГО МАЙНА

Розподіл подружнього майна може мати місце під час розірвання шлюбу, коли за ініціативою подружжя поділяється нажите в шлюбі майно, але також і в будь-який інший момент часу – як у період перебування у шлюбі, так і після